

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ УМИСНОГО ВБИВСТВА В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ

КАВЕРІНА Тетяна Петрівна - старший викладач кафедри поліцейської діяльності Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О.Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ

ORCID ID: 0009-0001-7114-5173

УДК 343.61

DOI: <https://doi.org/10.32782/LAW.UA.2024.1.11>

Набуття чинності кримінальним кодексом України з 2001 року не означає набуття актуальності застосування відразу всіх норм кримінально-правової кваліфікації в практичній діяльності органів досудового розслідування та суду. Розділ XX «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» фактично знайшов своє практичне застосування після 2014 року, від початку російської агресії та набув чіткого тлумачення терміна «воєнні злочини» світовою спільнотою, з посиланням на протоколи чотирьох Женевських конвенцій 1949 року і більш пізні додатки до них, положення Міжнародного права та Римський статут Міжнародного Кримінального суду. Однак, виходячи з того, що органи досудового розслідування України у своїй діяльності мають керуватись лише законами про кримінальну відповідальність, які відповідають положенням, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України [1], практичне застосування Римського статуту Міжнародного кримінального суду наразі не є актуальним, бо його ще досі не ратифіковано в Україні. Відтак, для правильної кримінально-правової кваліфікації умисного вбивства як воєнного злочину необхідно безпосередньо досліджувати умови вчинення самого злочину та особливості елементів його складу.

Ця робота присвячена дослідженню проблеми кваліфікації умисного вбивства як воєнного злочину, поєданого з порушенням законів та звичаїв війни. У рамках дослідження розкрито особливості елементів складу умисного протиправного позбавлення життя людини, яке є наслідком порушенням законів та звичаїв війни (об'єкт, суб'єкт, міс-

це вчинення, обставини та характер дій тощо), оцінюючи які у контексті збройної агресії росії, слідчий, прокурор надає правильну кримінально-правову оцінку вчиненого діяння.

За підсумками дослідження, посилаючись на конкретні приклади, сформульовано рекомендації щодо визначення кримінально-правової кваліфікації умисного вбивства, саме як учиненого за обставин війни і пов'язаного з порушенням її законів та звичаїв. Поставлено під сумнів таку кваліфікацію лише за умови існування правового режиму воєнного стану та підкреслено особливості певних кваліфікаційних ознак.

Проаналізовано семантико-криміналістичну спрямованість понять «умисне вбивство», «діяння, поєдане з умисним вбивством» під час формування кримінально-правової оцінки злочинного діяння за ознаками ч.2 ст.438 КК України. Встановлено особливості зміни правової кваліфікації зазначеного складу злочину на досудовому розслідуванні. Висвітлено певні особливості документування протиправних діянь на тимчасово окупованих територіях. Запропоновано загальні маркери кримінально-правової кваліфікації кримінального правопорушення з урахуванням конкретних обставин учиненого злочину на прикладах кримінальних правопорушень, учинених на території Луганської області у 2014 році, на початковій стадії російської агресії проти України.

Ключові слова: умисне вбивство, кримінально-правова кваліфікація, кримінальне правопорушення, воєнні злочини, порушення законів і звичаїв війни, норма кримінального права, злочинне діяння, тактика документування, тимчасово окуповані території.

Метою статті є формування рекомендацій щодо правильності кримінально-правової кваліфікації умисного вбивства як спеціальної норми та відмежування умисного вбивства, як загальної норми, від порушення законів та звичаїв війни, якщо вони поєднані з умисним вбивством.

Для досягнення поставленої мети були сформульовані такі завдання:

- ґрунтуючись на матеріалах слідчої практики, сформовано рекомендації щодо конкретизації змісту елементів та ознак складу злочину, які використовуються при кримінально-правовій кваліфікації умисного вбивства як наслідку воєнного злочину;

- виокремити ознаки умисного вбивства як воєнного злочину.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теми умисного вбивства як воєнного злочину та конкуренції кримінально-правових норм про умисне вбивство під час правової кваліфікації воєнних злочинів лише розгортають свої дослідницькі крила в науковому просторі. Наразі цей напрямок є найбільш актуальним та перспективним, бо спирається безпосередньо на поточний живий досвід проведення досудового розслідування у кримінальних провадженнях, пов'язаних з воєнною агресією росії. Зокрема, вивченням та аналізом теоретичної частини питання конкуренції норм права займалися вітчизняні науковці: О. Ус., О. В. Авраменко, М. І. Бажанов, А. Ф. Волобуєв, В. О. Навроцький, С. Скок, Ю. Ломага та інші. На прикладі досліджень саме Ольги Ус виокремлено кілька різновидів конкуренції кримінально-правових норм під час здійснення кримінально-правової кваліфікації злочинів. Проблематикою дослідження ж умисного вбивства як воєнного злочину займалися Г.К. Тетерятник, В.М. Репецький, О.В. Баганець, Н.В. Мазур, Н.О. Антонюк, І.В. Гловіюк. Саме І.В. Гловіюк проаналізувала практику суду з винесення вироків у кримінальних провадженнях з правовою кваліфікацією за ч.ч.1,2 ст.438 КК України, вказавши на особливості, закономірності та межі застосування норм міжнародного права під час формування обвинувачення,

акцентувала увагу на особливостях форм об'єктивної сторони зазначеного складу злочину, звернувши увагу на її бланкетний характер, відсутність окремої норми щодо відповідальності командирів; неврахування серйозності порушення; заниженість санкцій порівняно з деякими «загальнокримінальними» злочинами (за якими була б кваліфікація у разі, якщо злочин вчинявся не в умовах збройного конфлікту).[2]

Наукова новизна дослідження

Проведене дослідження охоплює період з 20 лютого 2014 року [3], від самого початку фактичної російської окупації. Якості факти були використані приклади з практичної діяльності органів досудового розслідування правоохоронних органів Луганської області.

Перші приклади вчинення умисних вбивств, що підпадали під ознаки ст. 115 КК України та конкуруючої норми ч.2 ст. 438 КК України, у якій йдеться про порушення законів та звичаїв війни (у частині жорстокого поводження з цивільним населенням), поєднані з умисним вбивством, були опрацьовані прокуратурою Луганської області ще у 2019-2020 роках. [4]. Тракткування терміна «війна» на той період ставилося під сумнів, бо в країні фактично тривала Операція Об'єднаних Сил, яка прийшла на зміну Антитерористичній операції, що почалась з 2014 року. Однак, де-факто, у державі вже шостий рік панувала російська агресія і частина Луганської та Донецької областей перебували під тимчасовою окупацією [5]. Особливої актуальності набувають ці питання і тепер, саме під час проведення досудового розслідування у кримінальних провадженнях, пов'язаних з воєнними злочинами. Наразі слід чітко розмежовувати факти вчинення умисних вбивств на тимчасово окупованій території чи під час бойових дій і факти порушення законів та звичаїв війни, наслідком яких стало умисне вбивство.

Виклад основного матеріалу

Відповідно до Словника української мови, термін «конкуренція» має не одне значення, проте серед інших ще тлумачиться і як «суперництво в якій-небудь галузі, бо-

ротьба за досягнення кращих наслідків; змагання» [6, с.261]. Фактично такого ж значення воно набуває і в юридичній площині, коли йдеться про конкуренцію кримінально-правових норм. Але змагання тут відбувається між двома чи більше правовими нормами, які пов'язані між собою і регулюють одну й ту саму кримінально-правову ситуацію, проте наприкінці перевага буде надана тій, що є більш точною і юридично наближеною до обраної ситуації.

Конкуренція норм у кримінальному праві дуже розповсюджена, однак сам термін не розтлумачений та офіційно не визначений чинним Кримінальним кодексом України. Крім того, немає стандарту переваги одних норм над іншими у випадку їх конкуренції під час визначення кримінально-правової кваліфікації кримінального правопорушення на стадії досудового розслідування та під час судового розгляду, залежно від його перебігу.

У чинному Кримінальному кодексі України доволі чітко розмежовано норми, що регламентують той чи інший склад, що дозволяє однозначно кваліфікувати дії підозрюваного, проте у деяких випадках зустрічаються і дуже схожі між собою склади кримінального правопорушення, які фактично можуть трактуватися як за однією, так і за іншою нормами, схожими між собою. Однією з таких норм і є норма про умисне вбивство.

З аналізу Постанови Верховного суду України від 07.02.2003 № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» [7] доходимо до висновку, що під раніше вчиненим умисним вбивством розуміються не тільки вбивства, кваліфіковані за ст. 115 КК 2001 року чи статтями 94 і 93 КК 1960 року, а й убивства, відповідальність за які передбачена іншими статтями КК (ст. ст. 112, 348, 379, 400, ч. 4 ст. 404, ст. 443 КК 2001 р. чи відповідними статтями КК 1960 року). Таким чином, у деяких нормах конкретизовано об'єкт вчинення умисного вбивства: життя державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу чи громадського формування з охорони громадського порядку чи державного кордону, військовослужбов-

ця, судді, народного засідателя, захисника, начальника військового підрозділу чи представника іноземної держави. Разом з тим, коли умисне вбивство зазначених осіб чи замах на нього вчинені за інших обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115 КК, дії винної особи додатково кваліфікуються і за відповідними пунктами цієї статті.

Викладені вище яскраві приклади конкуренції норми про умисне вбивство є офіційно запротокольованими Верховним судом, визнаними правовою спільнотою і затвердженими як керівництво для діяльності органів досудового розслідування під час досудового розслідування у кримінальних провадженнях вказаної категорії.

О. Ус у своєму дослідженні конкуренції кримінально-правових норм під час кваліфікації злочину [8, с. 93] зробила висновки щодо необхідності попереднього з'ясування фактичних обставин справи, чи скоїв суб'єкт окремий злочин, чи кілька за сукупністю, а також визначення характеру співвідношення кримінально-правових норм, з'ясування виду конкуренції. При цьому науковиця, серед інших, виокремлює категорії конкуренції норми – за типом «загальні та спеціальні». Вона наводить приклад, коли кримінально-правова норма, що передбачена ч.1 ст.115 КК України (умисне вбивство), є загальною щодо спеціальної норми, яка передбачена п. 8 ч. 2 ст. 115 КК (умисне вбивство особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку), водночас норма, яка передбачена п. 8 ч. 2 ст. 115 КК, є загальною щодо спеціальних норм, які передбачені ст. 112 КК (посягання на життя державного чи громадського діяча), ст. 348 КК (посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця) тощо. Крім того, вказує на можливе поєднання різних видів конкуренції кримінально-правових норм у конкретній ситуації, що ускладнює правила її подолання [8, с.93]. Погодимось з такими висновками, бо вони якраз і висвітлюють конкурентність норми про умисне вбивство і, як наслідок, порушення законів та звичаїв війни, спираючись на фактичні обставини

справи та контекст подій, пов'язаних саме з агресивними діями ворога (прямо чи опосередковано через представників колаборантів з числа місцевого населення).

С. Скок у дослідженні, яке стосується проблем множинності злочинів при кваліфікації умисних вбивств зазначає, що, визначаючи співвідношення між сукупністю злочинів та конкуренцією кримінально-правових норм, необхідно встановити, чи охоплюється вчинене положеннями однієї кримінально-правової норми і чи не становлять вчинені дії більшої суспільної небезпеки, ніж передбачено відповідною нормою [9, с.295]. Однак, ми робимо висновки, що санкції ч. 2 ст.115 КК України і ч.2 ст.438 КК України є тотожними, коли в обох випадках передбачено позбавлення волі від десяти до п'ятнадцяти років або довічне позбавлення волі [1]. Порівнювати ж умисне вбивство як наслідок воєнного злочину з умисним вбивством без обтяжуючих обставин, де відповідальність передбачена за ч.1 ст.115 КК України, вважаємо не логічним.

Ю. Ломага у своєму дисертаційному дослідженні на тему «Кваліфікація сукупності злочинів при вчиненні умисного вбивства» вказує на конкурентність норми про умисне вбивство у розрізі воєнного злочину, передбаченого ч.2 ст.438 КК України, та зазначає, що законодавець в обох випадках використовує конструкцію «дії, передбачені ... цієї статті» + «пов'язані/поєднані із умисним вбивством», де використовується не обставина, що характеризує якийсь елемент складу кримінального правопорушення, а кримінальне правопорушення цілком – весь склад, передбачений щонайменше ч. 1 ст. 115 КК України. Частинами при цьому є норма про основний склад відповідного кримінального правопорушення та норма, у якій відображено склад умисного вбивства [10, с.6]. Можна лише частково погодитися з таким висновком, адже у диспозиції ч.2 ст.438 КК України на перший план все ж таки виходять порушення законів та звичаїв війни, варіативність яких перераховано у ч.1 цієї ж статті, а поєднання з умисним вбивством є фактично їх причинно-наслідковим зв'язком, хоч загалом формула кваліфікації умисного вбивства є незмінною (умисел-дія).

Відтак, вважаємо за доцільне проаналізувати норму про умисне вбивство, як наслідок вчинення воєнного злочину – порушення законів та звичаїв війни, який кваліфікується за ч.2 ст.438 КК України. Як і у звичайному складі зазначеного кримінального правопорушення, у якому кваліфікується умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, об'єктом злочину є її життя, а з об'єктивної сторони – суспільно небезпечне діяння при вбивстві може проявитися у дії або бездіяльності. У випадку вчинення умисного вбивства як воєнного злочину – це беззаперечно активна цілеспрямована дія, направлена на порушення функцій чи анатомічної цілісності життєво важливих органів іншої людини і просторово пов'язана саме з подіями воєнної агресії, внаслідок яких винна особа у жодному разі не лише не дотримується законів та звичаїв війни, а й зухвало порушує їх. У зв'язку з цим слід чітко розуміти, що злочин вчинено не суто військовими армії агресора чи в районі бойових дій або в момент дії правового режиму воєнного стану, а він є саме наслідком жорстокого поводження з військовополоненими, цивільним населенням, знущання над ними, з огляду на фізичні та тимчасово політичні переваги представника країни-окупанта. Таким чином, ми маємо охарактеризувати ситуацію, яка склалася навколо події кримінального правопорушення, а також об'єктивну та суб'єктивну його сторони, що саме й пов'язують умисне вбивство з порушенням законів та звичаїв війни.

Агресивні дії російської федерації напряму чи через співчуваючих представників так званих «ЛНР» та «ДНР» на початковому етапі їх існування, призвели до винищення проукраїнського активного населення на території Луганської та Донецької областей, де ними було узурповано владу, саме шляхом фізичного усунення, тобто вчинення умисного вбивства. Первинна правова кваліфікація зазначених протиправних дій відбувалась тільки за загальними нормами, що встановлювали відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи, тобто за ч.1 чи, за наявності обтяжуючих обставин, за ч.2 ст.115 КК України.

Для прикладу, наведемо відому історію умисного вбивства родини Бочневич [11], які мешкали у с. Переможному Лутугинського району Луганської області (наразі тимчасово окупована територія). Сергій Бочневич працював у Луганському аеропорту, а його дружина Вікторія – у кафетерії на території летовища. Крім того, подружжя Бочневичів незадовго до блокади Луганського аеропорту бойовиками так званої «Армії Юго-Востока» привезли до себе батьків чоловіка – Бочневича Григорія Романовича, 12.07.1940 р. н., і Бочневич Катерину Семенівну, 01.01.1950 р. н., а своїх дітей відправили до м. Львова. Майже протягом всієї блокади Луганського аеропорту, достовірно знаючи всі шляхи підходу та відходу, подружжя активно допомагало українським військовим, доставляючи воду та продукти харчування, аби хоч

29 Бородина Алла Дмитрівна

30 Бочневич Сергей Григорьевич

22.08. 2014 г.

31 Бочневич Григорий

22.08. 2014 г.

32 Бочневич Екатерина

22.08. 2014 г.

33 Бочневич Виктория

22.08. 2014 г.

34 Кузьмич Андрей Петрович

август 2014 г.

35 Тяг Георгий Петрович

24.08.2014

того, не вдалося дослідити тіла загиблих на підконтрольній території, аби отримати експертне підтвердження кримінальної причини смерті потерпілих, допитати повноцінно всіх свідків події. Тож під час досудового розслідування слідчі провели всі можливі за тих обставин процесуальні дії, а саме: допитали осіб, які виїхали на підконтрольну територію України, вивезли з собою фото чи інші документальні підтвердження злочину, дослідили та долучили до матеріалів провадження ряд публікацій з мережі Інтернет, які свідчили про умисне вбивство, звіти Управління Верховного Комісара ООН з прав людини зі згадками про цей факт тощо.

Українська Гельсінська спілка з прав людини виявила, що вбивства цивільних осіб були цілеспрямованими (вбивства за «списком») [11].

п.Фабричное

с.Переможное, расстрелян предположительно за помощь ВСУ

с.Переможное, расстрелян предположительно за помощь ВСУ

с.Переможное, расстрелян предположительно за помощь ВСУ

с.Переможное, расстрелян предположительно за помощь ВСУ

с.Переможное, пропал безвести

с.Переможное, расстрелян предположительно за помощь ВСУ

якось допомогти заблокованим військовим. 22.08.2014 молодші Бочневичі з батьками вже збирались виїжджати до м. Львова, бо розуміли небезпеку для життя через посилення активності бойових дій. Проте, у зазначений день, у проміжку між 9 і 10 годинами ранку, до їх будинку підїхав жовтий мікроавтобус з бойовиками угруповання «Одесса», які проникли до будинку через городи та задні подвір'я, після чого розстріляли всіх чотирьох членів родини. У подальшому майно родини Бочневичів було розграбовано. 19.07.2016 одним із слідчих підрозділів ГУНП у Луганській області за цим фактом, на підставі заяви сина Бочневичів, внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань з правовою кваліфікацією п.1 ч.2 ст.115 КК України. Під час досудового розслідування встановлено деякі обставини учинення кримінального правопорушення, але, враховуючи те, що злочин стався на тимчасово окупованій території, де органи досудового розслідування поліції не здійснюють своїх повноважень, ресурс слідчих обмежений. Крім

У квітні 2020 року прокуратурою Луганської області вивчено матеріали досудового розслідування цього ж провадження та встановлено, що дії невстановлених осіб грубо порушують норми міжнародного гуманітарного права, що виразилося у жорстокому поводженні із мирним населенням, поєднаному з умисним вбивством, що прямо заборонено ст. 147 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. За виявленим фактом прокуратурою розпочато кримінальне провадження за ч.2 ст.438 КК України та об'єктивно змінено попередню правову кваліфікацію. Досудове розслідування у кримінальному провадженні доручено слідчому відділу 3 управління СБУ в Донецькій та Луганській областях за процесуального керівництва прокуратури Луганської області [4].

З аналогічних підстав змінено правову кваліфікацію та підслідність у кримінальному провадженні за фактом незаконного позбавлення волі та умисного вбивства проукраїнських активістів та волонтерів Олени

Куліш та Володимира Альохіна, яких бойовики так званої ЛНР викрали з їх будинку у с. Переможне Лутугинського району Луганської області та розстріляли 10.08.2014 за допомоги військовим, що тимчасово дислокувались на території Луганського аеропорту [12], [13]. Крім того, у листопаді 2014 року тіла двох жінок і дівчинки були знайдені в лісосмузі поблизу села Орхівка (Лутугинський район Луганської області). Управління Верховного Комісару з Прав Людини ООН отримало результати судово-медичної експертизи, відповідно до яких потерпілі померли 10 вересня 2014 року від вогнепальних поранень у голову. Це були місцеві жительки с. Щотове Антрацитівського району Луганської області Відак Ляна Раджовна, 2007 р.н., Відак Маргарита Олександрівна, 1986 р.н. та Федоренко Марина Олексіївна, 1964 р.н., які підтримували активну проукраїнську позицію [14] [15] та були представниками ромської національності. У цьому випадку позбавлено життя було навіть малолітню дитину.

На підставі наведених прикладів бачимо чітку конкуренцію між загальною нормою про умисне вбивство і нормою особливої частини в межах дії ч.2 ст.438 КК України щодо порушення законів та звичаїв війни, поєднаних з умисним вбивством, що і тягне за собою зміну кримінально-правової кваліфікації залежно від особливостей обставин кримінального правопорушення.

Висновки

У нашому дослідженні зроблено спробу конкретизації кримінально-правової кваліфікації умисного вбивства як воєнного злочину в межах ч.2 ст.438 КК України, посилаючись на її глибинність за підстав наявності контексту війни та обставин, що вказують на порушення її законів та звичаїв, наслідком яких є саме умисне вбивство. Під час правової кваліфікації зазначеного діяння слід враховувати не лише обставини війни, перебування особи на тимчасово окупованій території чи в межах правового режиму воєнного стану, а й урахувати короткий історико-політичний відрізок часу вчинення злочину, пропрацювати особливості об'єктивної сторони його складу та

встановити, що саме стало причиною і підставами події злочину, вивчити та врахувати характеристику об'єкту – особи, стосовно якої його вчинено, спосіб позбавлення її життя, застосування катувань чи елементів особливої жорстокості до жертви.

Таким чином, ознаками умисного вбивства, яке поєднане з порушенням законів та звичаїв війни, є саме обов'язкова наявність попередньо вчиненого жорстокого поведіння з військовополоненими або цивільним населенням, вигнання цивільного населення для примусових робіт, розграбування національних цінностей на окупованій території, застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також віддання наказу про вчинення таких дій. У будь-якому іншому контексті – факт вчинення умисного вбивства слід кваліфікувати за конкурентною нормою, передбаченою чинним кримінальним кодексом.

Особливостями конкуруючих норм та ознак кримінально-правової кваліфікації є саме глибинна оцінка обставин вчинення кримінального правопорушення і вирішення питання, чи могло б воно статися «за межами війни», тобто не під час фактичної збройної агресії, тимчасової окупації чи за умови вдаваної переваги окупаційної армії. Крім того, слід звернути особливу увагу на аналіз відомостей щодо потерпілого (загиблого) внаслідок учинення злочину, його ставлення до ворога чи ворожої ідеології, учинення спротиву. Саме характеристика особи загиблого (його політичні погляди, активна чи пасивна діяльність у протистоянні ворогу, намагання зупинити агресію у будь-якому форматі, перебування у полоні після фактичного виходу зі статусу комбатанта тощо) є одним з основних чинників правильності кримінально-правової кваліфікації порушення законів та звичаїв війни, поєднаних з умисним вбивством.

Література

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення – 17.12.2023).

2. Гловюк І.В. Вироки за ст. 438 кк України: порушення законів та звичаїв війни (з 24 лютого 2022 року). Дослідження. Вища школа адвокатури. 2023.- 70с.

3. Ключові питання та відповіді про російську агресію. URL: <https://mfa.gov.ua/klyuchovi-pitannya-ta-vidpovidi-pro-rosijsku-agresiyu> (дата звернення – 17.12.2023).

4. Умисне вбивство родини на Луганщині представниками збройних формувань окупаційної адміністрації РФ розслідуватиметься як порушення законів та звичаїв війни. URL: https://lug.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=270917 (дата звернення 18.12.2023).

5. Про визнання окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей тимчасово окупованими територіями: Постанова Верховної Ради України від 17.03.2015 № 254-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-VIII#Text> (дата звернення 18.12.2023).

6. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; ред. кол.: І.К. Білодід (гол.), А.А. Бурячок, В.О. Винник та ін. Київ: Наукова думка Т. 4: І – М / ред. тому: А.А. Бурячок, П.П. Доценко. 1973.– 840 с.

7. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Верховного суду України від 07.02.2003 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03> (дата звернення 17.12.2023).

8. Ус О. Конкуренція кримінально-правових норм під час кваліфікації злочину. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2019. № 3. С.89-94.

9. Скок С.Г. До питання про кваліфікацію умисних вбивств у разі конкуренції кримінально-правових норм. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 6. С.293-299.

10. Ломага Ю. Т. Кваліфікація сукупності злочинів при вчиненні умисного вбивства: дис. на здобуття освітньо-наук. ступ. докт. філософ. за спец.: 081 «Право». Львів, 2022. 281 с.

11. Бойовики вбивали жителів Луганщини за допомоги ЗСУ. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/bojovyky-vbyvaly-zhyteliv-lugan-shhyny-za-dopomogu-zsu/> (дата звернення 18.12.2023).

12. Олена Куліш та Володимир Алохін. URL: <https://uaheroes.com/story/olena-kulich-ta-volodymyr-alokhin/> (дата звернення 18.12.2023).

13. Куліш Олена Борисівна. Жіночий ветеранський рух Veteranika. URL: https://www.uwvm.org.ua/?page_id=3269 (дата звернення 18.12.2023).

14. Книга пам'яті. URL: <https://remember.wiki/ru/people/> (дата звернення 18.12.2023).

15. Звіт УПВКЛ «Відповідальність за вбивства в Україні з січня 2014 року по травень 2016 року». URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Countries/UA/ОНCHRThematicReportUkraine-Jan2014-May2016_RU.pdf (дата звернення 18.12.2023).

Tetiana Kavierina

Department of Police Activities of Luhansk Educational and Scientific Institute named after E.O. Didorenko, Donetsk State University of Internal Affairs, ORCID ID: 0009-0001-7114-5173

0664191061t@gmail.com

CRIMINAL LEGAL QUALIFICATION OF PREMEDITATED MURDER IN THE CONTEXT OF WAR

The entry into force of the Criminal Code of Ukraine in 2001 does not mean that all the norms of criminal legal qualification have become relevant in the practical activities of pre-trial investigation and court bodies. Section XX «Criminal offenses against peace, human security and international law and order» actually found its practical application after 2014, from the beginning of Russian aggression and acquired a clear interpretation of the term «war crimes» by the international community, with reference to the protocols of the four Geneva Conventions of 1949 and their later annexes, the provisions of International Law and the Rome Statute of the International Criminal Court. However, based on the fact that the pre-trial investigation

bodies of Ukraine in their activities should be guided only by the laws on criminal liability that comply with the provisions contained in the current international treaties ratified by the Verkhovna Rada of Ukraine [1], the practical application of the Rome Statute of the International Criminal Court is currently not relevant, as it has not yet been ratified in Ukraine. Therefore, for the correct criminal law qualification of premeditated murder as a war crime, it is necessary to directly investigate the conditions of the crime itself and the specifics of its elements.

This paper is devoted to the study of the problem of qualification of premeditated murder as a war crime combined with violation of the laws and customs of war. The study reveals the peculiarities of the elements of the intentional unlawful taking of human life resulting from a violation of the laws and customs of war (object, subject, place of

commission, circumstances and nature of actions, etc.), which, in the context of Russia's armed aggression, allow the investigator or prosecutor to provide a correct criminal law assessment of the act committed.

Based on the results of the study, with reference to specific examples, the author formulates recommendations for determining the criminal law qualification of premeditated murder, specifically as committed in the circumstances of war and associated with violation of its laws and customs. The author questions such qualification only if the legal regime of martial law exists and emphasizes the peculiarities of certain qualifying features.

Keywords: premeditated murder, criminal law qualification, criminal offense, war crimes, violation of the laws and customs of war, criminal law provision, criminal act, documentation tactics, temporarily occupied territories.